

ків) або сприятливої (перевищення фактичних показників бюджету над плановими) подій у бюджетному процесі, що і становитиме проблему та завдання подальших розвідок у напрямі формування методичних засад оцінки бюджетного ризику регіону.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Аюпова С.Г. Бюджетный риск в условиях финансового кризиса в российской экономике : автореферат дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.01 / С.Г. Аюпова; место защиты: Челябин. гос. ун-т. Челябинск, 2011. 27 с.
2. Каючкина М.А. Бюджетные риски в процессе исполнения муниципальных бюджетов : автореферат дис. ... кандидата экономических наук : 08.00.10 / М.А. Каючкина; Сам. гос. эконом. ун-т. 20 с.
3. Офіційний сайт Львівської обласної державної адміністрації. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.loda.gov.ua/>.
4. Усков И.В. Методологические подходы оценки угроз и рисков местных бюджетов / И.В. Усков // Экономика і організація управління. – Донецьк : ДНУ. – 2011. – № 1 (9). – С. 44–54.

УДК 336.71:351.72(477)

Костюченко О.Є.

*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри банківської справи
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України*

Паталах В.І.

*студент
Харківського інституту банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У статті проаналізовано й узагальнено наявні підходи до визначення сутності поняття «фінансова безпека банку». Визначено сучасні загрози фінансовій безпеці банків. Розкрито вплив стану фінансової безпеки банківської системи на фінансову безпеку держави загалом через протидію наявним і потенційно можливим загрозам.

Ключові слова: банк, банківська система, держава, фінансова безпека, загрози.

Kostiuchenko O.E., Patalakh V.I. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ГОСУДАРСТВА

В статье проанализированы и обобщены существующие подходы к определению сущности понятия «финансовая безопасность банка». Определены современные угрозы финансовой безопасности банков. Раскрыто влияние состояния финансовой безопасности банковской системы на финансовую безопасность государства в целом через противодействие существующим и потенциально возможным угрозам.

Ключевые слова: банк, банковская система, государство, финансовая безопасность, угрозы.

Kostiuchenko O.E., Patalakh V.I. ENSURING FINANCIAL SAFETY OF A BANKING SYSTEM AS COMPONENT OF FINANCIAL SAFETY OF THE STATE

In article existing approaches to definition of essence of the concept «financial safety of bank» are analysed and generalized. Modern threats of financial safety of banks are defined. Influence of a condition of financial safety of a banking system on financial safety of the state as a whole through counteraction to existing and potentially possible threats is opened.

Keywords: bank, banking system, state, financial safety, threats.

Постановка проблеми. В умовах зростаючої відкритості економіки України й її послідовної інтеграції у світове господарство забезпечення стабільності банківської системи є актуальним завданням у контексті забезпечення фінансової безпеки держави. Це зумовлено впливом зовнішнього середовища, яке на сьогодні характеризується елементами поглиблення фінансової кризи, та внутрішнього середовища, зокрема поглибленням конкуренції й консолідації банківського бізнесу. Тому проблема забезпечення фінансової безпеки банківської системи є досить актуальною, де головними елементами є фінансова стійкість банківських установ і стабільність банківської системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем фінансової безпеки банків приді-

ляє увагу значна частина вчених-економістів, серед яких варто відмітити С.І. Адаменка, Д.А. Артеменка, О.І. Барановського, П.А. Герасимова, А.О. Єпіфанова, М.М. Ермошенка, О.І. Хитріна, М.І. Зубка, Л.В. Ніколаєва. Водночас у працях науковців відсутні чіткі підходи до впливу рівня фінансової безпеки банківської системи на стан фінансової безпеки держави загалом.

Мета статті – охарактеризувати погляди науковців і визначити вплив стану фінансової безпеки банківської системи на фінансову безпеку держави загалом.

Виклад основного матеріалу. Фінансова безпека банківської системи є насамперед складовою фінансової безпеки держави, яка визначається більшістю

вчених як такий стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової систем, що характеризується збалансованістю, стійкістю до негативних впливів, спроможністю забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та її зростання.

Так, О.М. Головченко вважає, що фінансова безпека держави – це її здатність здійснювати самостійну фінансово-економічну політику відповідно до своїх національних інтересів [5, с. 98]

У свою чергу М.М. Єрмошенко стверджує, що фінансова безпека держави – це такий стан фінансово-кредитної сфери, який характеризується збалансованістю і якістю системної сукупності фінансових інструментів, технологій і послуг, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних чинників (загроз), здатністю цієї сфери забезпечувати захист національних фінансових інтересів, достатністю обсягів фінансових ресурсів для всіх суб'єктів господарювання й населення загалом, що забезпечує ефективне функціонування національної економічної системи й соціальний розвиток [6, с. 1].

На думку О.І. Барановського, фінансова безпека – це ступінь захищеності фінансових інтересів на всіх рівнях фінансових відносин; рівень забезпеченості громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання наявних зобов'язань; стан фінансової, грошово-кредитної, валютної, банківської, бюджетної, податкової, розрахункової, інвестиційної, митно-тарифної та фондової систем, а також системи ціноутворення, який характеризується збалансованістю, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх негативних впливів, здатністю відвернути зовнішню фінансову експансію, забезпечити фінансову стійкість (стабільність), ефективне функціонування національної економічної системи й економічне зростання; якість фінансових інструментів і послуг, що запобігає негативному впливу можливих прорахунків і прямих зловживань на фінансовий стан наявних і потенційних клієнтів, а також гарантує (у разі

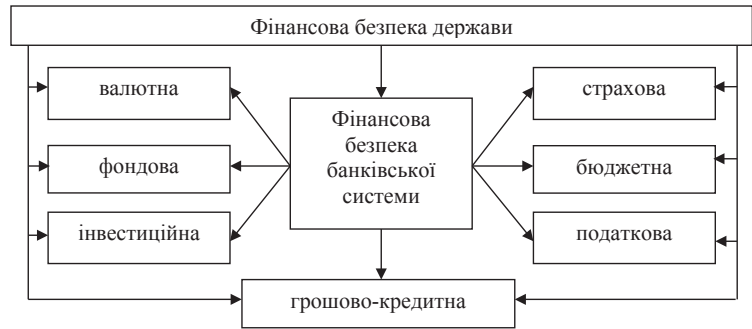

Рис. 1. Структура фінансової безпеки держави

Джерело: авторська розробка

потреби) повернення вкладених коштів [3, с. 25].

Існують різні підходи до структури фінансової безпеки держави, однак враховуючи те, що фінансова система включає такі сектори, як грошово-кредитний, валютний, банківський, бюджетний, інвестиційний, фондовий, страховий, то їх має включати й фінансова безпека (рис. 1).

Оскільки банки одночасно є суб'єктами грошово-кредитного, валютного, банківського, страхового й фондового секторів, то слід зазначити, що саме стан банківської системи визначає рівень фінансової безпеки держави загалом. Зважаючи на це, необхідно комплексно підійти до проблем забезпечення фінансової безпеки, а саме виявити й проаналізувати взаємозв'язки між забезпеченням фінансової безпеки держави, банківської системи загалом та окремо банку зокрема.

На сьогодні в наукових джерелах не існує єдиного підходу до визначення поняття фінансової безпеки банку. Великий економічний словник дає таке визначення: «Безпекою банку є стан захищеності його життєво важливих інтересів від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань і окремих осіб, здатність протистояти зовнішнім і внутрішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування й розвитку відповідно до статутних цілей» [1, с. 75]. Кожен із авторів пропонує та обґрунтовує свій підхід до визначення цього поняття, тому, незважаючи на деякі суперечності варто розглянути основні з них (див. таблиця 1)

Високо оцінюючи вклад вітчизняних учених у дослідження цієї проблеми, ми узагальнили вже наяв-

Таблиця 1

Визначення сутності поняття «фінансова безпека банку»

Автор	Визначення	Ключова характеристика
О.І. Барановський [2, с. 12-13].	Сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури й перешкоджати досягненню банком статутних цілей.	Виявлення й запобігання наявним та потенційно можливим загрозам
О.Є. Костюченко [7, с. 50]	Фінансова безпека – це нормативно забезпечений стан, у якому будь-який суб'єкт права, реалізуючи економічну свободу, здатний забезпечити своє функціонування (існування) й захист власних законних фінансових інтересів шляхом протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам, у поточному і майбутніх періодах з метою стійкого розвитку.	Нормативно забезпечений стан функціонування й захисту
Ю.В. Лаврова [9, с. 127]	Фінансовий стан, що характеризується збалансованістю та якістю фінансових інструментів, технологій і послуг; стійкістю до загроз; здатністю підприємства забезпечувати реалізацію фінансових інтересів, а також місії й завдань достатніми обсягами ресурсів.	Фінансовий стан
О.І. Хитрін [11, с. 119]	Динамічний стан, при якому банк: 1) юридично й технічно здатний виконувати та реально виконує властиві йому функції; 2) забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, суб'єктів господарювання, суспільства й держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; 3) володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має у своєму розпорядженні механізми для реалізації цього потенціалу.	Динамічний стан

ні й запропонували власне визначення поняття «фінансова безпека банку».

Отже, фінансова безпека банку – це такий стан банку (банківської системи загалом, що характеризується здатністю протистояти можливим зовнішнім і внутрішнім загрозам банківської діяльності завдяки комплексу правових, організаційних та управлінських заходів для забезпечення нормального функціонування й розвитку в умовах дестабілізуючого впливу навколишнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави).

Основною метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз.

Як бачимо, питання забезпечення фінансової безпеки необхідно розглядати паралельно зі шляхами протидії наявним і потенційно можливим загрозам. Для фінансової безпеки банківської системи існують загрози, які традиційно поділяються на зовнішні та внутрішні. На сьогодні найбільший вплив мають зовнішні загрози. Насамперед це загострення політичної ситуації, що призвело до кардинальних змін в управлінських структурах влади, у тому числі й Національного банку України. Результатом таких змін стало скорочення кількості банків (з 180 станом на 01.01.2014 р. до 172 станом на 01.08.2014 р.) та недовіра населення до банківської системи (ажіотаж біля банкоматів провідних банків України 20.02.2014 р. й різкий відтік депозитів). Також це виникнення воєнно-політичного конфлікту на території України, наслідком якого стало припинення роботи багатьох відділень і банкоматів та скорочення обслуговування значної кількості населення. Національний банк оцінює втрати українських банків у результаті анексії Криму Росією в 22 млрд грн, повідомив під час виступу у Верховній Раді колишній голова Національного банку України Степан Кубів. У Криму працювали представництва 53 банків, 22 балансових філій банків, 1020 безбалансових відділень [10].

Наступним вагомим чинником виникнення зовнішніх загроз для банківської системи є різке коливання валютного курсу. Загалом, зростання курсу валют спонукало банки до спекулятивних операцій на валютному ринку. У свою чергу НБУ вжив досить жорстких заходів впливу у вигляді відкликання ліцензій на здійснення валютних операцій і стягнення штрафів навіть за незначні суми «за штучно завищеним курсом, який не відповідає поточним ринковим очікуванням». Про це йдеться в його листі № 29–113/27990 [10]. Такі дії банків, на думку регулятора, призводять до штучного коливання валютного курсу й дестабілізації ринку. Тому центробанк зобов'язав керівників кредитних установ взяти під особистий контроль здійснення операцій із торгівлі валютою на міжбанку. У свою чергу, банкіри стверджують що Національний банк не встановив жорсткі межі курсу й основні критерії спекуляцій, а залишив можливість самостійно визначати, була та чи інша операція спекулятивною.

Також, згідно з постановою № 328 [10], Національний банк встановив обмеження на купівлю валюти, переказ та зняття коштів з валютних коштів населення. Громадяни мають право на купівлю готівки в іноземній валюті не більше, ніж еквіваленту у 15 тисяч гривень. Розмір цього еквівалента поширюється на здійснення грошових переказів без відкрит-

тя банківських рахунків і зняття коштів з депозитів населення. Здійснення таких заходів призвело до невдоволення клієнтів, особливо нерезидентів і власників валютних вкладів та посилення недовіри до надійності банківської системи.

Не менш важливою проблемою в сучасних умовах є виявлення й запобігання внутрішнім загрозам фінансової безпеки банків. О.І. Барановський зазначає, що одна з таких загроз – це брак власних коштів банків [2, с. 15]. Так, за останні три роки на офшорні рахунки з України було виведено близько 70 млрд долл. США. Про це на засіданні Верховної Ради заявив Прем'єр-міністр України Арсеній Яценюк. За його словами, гроші бралися як кредити під державні гарантії та виводилися на офшорні рахунки. Звичайно, за таких обставин постраждав не тільки державний бюджет, а й банківська система загалом, втративши значну частку активів і ділову репутацію багатьох банків.

Також фінансовій безпеці комерційних банків сьогоденної України загрожують такі чинники: вторгнення до банківських комп'ютерних мереж; витік ділової інформації; недосконалість структур забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки банківських установ; підвищений ризик для життя і здоров'я зайнятих у банківській сфері внаслідок зростання кримінальної активності; недостатність висококваліфікованих фахівців у банківсько-кредитній сфері в правоохоронних органах [2 с. 16]. Розглянувши найбільш актуальні загрози фінансовій безпеці банківської системи, визначимо їх вплив на стан фінансової безпеки держави загалом (див. таблицю 2).

Таблиця 2
Вплив загроз фінансовій безпеці банків на стан фінансової безпеки держави

№	Загрози фінансовій безпеці банків	Наслідки для фінансової безпеки держави
1	Загострення політичної та економічної ситуації в державі	Неефективне залучення й використання вільних коштів, збільшення частки проблемних активів
2	Воєнно-політичний конфлікт на території України	Припинення роботи фінансових установ, виплати заробітних плат, пенсій, допомог
3	Різке коливання валютного курсу, збільшення частки спекулятивних операцій	Девальвація національної валюти – гривні, переоцінка активів за завищеним курсом
4	Недостатність власних коштів банків	Відтік власного та іноземного капіталу за кордон і незадовільний стан капіталізації економіки
5	Вторгнення до банківських комп'ютерних мереж, витік ділової інформації	Доступ зловмисників до банківської таємної інформації та її використання для власної вигоди
6	Недосконалість структур забезпечення внутрішньої та зовнішньої безпеки банківських установ	Погіршення криміногенної ситуації, зростання злочинності
7	Недостатність висококваліфікованих фахівців у банківсько-кредитній сфері в правоохоронних органах	Недовіра населення до фінансової системи держави

Висновки. Наведене вище дає підставу для таких висновків: по-перше, фінансова безпека держави й банківської системи перебувають у тісній взаємодії та

впливають одна на одну. При цьому виходячи з того, що саме через банківську систему здійснюється обіг коштів, а ринок фінансових послуг на 90% складається з банківських послуг, ми стверджуємо, що від забезпечення безпеки банківської системи залежить результативність економічних процесів у державі.

По-друге, ефективність грошово-кредитного регулювання економіки неможлива без стабільної та стійкої до загроз банківської системи, тому забезпечення належного рівня стабільності та стійкості банківської системи є необхідною умовою ефективного функціонування всієї фінансової системи держави.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Большой экономический словарь / Ред. А.Н. Азрилян. – 4-е изд. доп. и перераб. – М.: Ин-т новой экономики, 1999. – 1248 с.
2. Барановський О.І. Банківська безпека: проблема виміру / О.І. Барановський // Економіка і прогнозування. – 2006. – № 1. – С. 7–25.
3. Барановський О.І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) / О.І. Барановський. – К.: Київ. нац. торг.-економ. ун-т, 2004. – 759 с.
4. Вовчак О.Д. Зміцнення банківської системи як чинника безпеки фінансової системи держави / О.Д. Вовчак // Збірн. наук. праць Міжнар. наук.-практ. конференції «Актуальні питання фінансової безпеки держави», м. Харків, 21.02.2014р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/finbezpeka/23_vovchak.pdf.
5. Головченко О.М. Фінансова безпека держави: сутність проблеми та механізми забезпечення / О.М. Головченко // Актуальні питання фінансової безпеки держави : Зб. наук. пр. Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. «Актуальні питання безпеки фінансової системи держави», м. Харків, 21.02. 2014 р. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х.: Ніконова, 2014. – С. 98–101.
6. Єрмошенко М.М. Шляхи взаємного впливу фінансової безпеки, держави і підприємства / М.М. Єрмошенко // Національна академія управління. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2321/1/23.pdf>.
7. Костюченко О.Є. Механізм адміністративно-правового регулювання фінансової безпеки в Україні: теоретико-інструментальний аналіз : [монографія] / О.Є. Костюченко. – К.: УБС НБУ, 2013. – 371 с.
8. Крупка І.М. Фінансово-економічна безпека банківської системи України та перспективи розвитку національної економіки / І.М. Крупка // Бізнесінформ. – 2012. – № 6. – С. 168–175.
9. Лаврова Ю.В. Механізм забезпечення фінансової безпеки підприємства / Ю.В. Лаврова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2010. – № 29. – С. 127–130.
10. Офіційний сайт Національного банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.
11. Хитрін О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С. 118–124.

УДК 338

Кравченко О.В.
аспірант
Європейського університету

БЮДЖЕТНО-ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

У статті проаналізовано бюджетно-податкове регулювання інвестиційної діяльності українських підприємств. Представлено результати регресійного аналізу впливу інструментів бюджетно-податкового регулювання на інвестиційну активність вітчизняних підприємств. Запропоновано напрями модернізації бюджетно-податкової політики для забезпечення інтенсифікації інвестиційного процесу в Україні.

Ключові слова: інвестиційна активність, інвестиційний процес, джерела фінансування інвестиційної діяльності, бюджетно-податкове регулювання.

Кравченко Е.В. БЮДЖЕТНО-НАЛОГОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ

В статье проанализировано бюджетно-налоговое регулирование инвестиционной деятельности украинских предприятий. Представлены результаты регрессионного анализа влияния инструментов бюджетно-налогового регулирования на инвестиционную активность отечественных предприятий. Предложены направления модернизации бюджетно-налоговой политики для обеспечения интенсификации инвестиционного процесса в Украине.

Ключевые слова: инвестиционная активность, инвестиционный процесс, источники финансирования инвестиционной деятельности, бюджетно-налоговое регулирование.

Kravchenko O.V. FISCAL REGULATION OF INVESTMENT ACTIVITY OF ENTERPRISES IN UKRAINE

У статті проаналізовано бюджетно-податкове регулювання інвестиційної діяльності українських підприємств. Представлено результати регресійного аналізу впливу інструментів бюджетно-податкового регулювання на інвестиційну активність вітчизняних підприємств. Запропоновано напрями модернізації бюджетно-податкової політики для забезпечення інтенсифікації інвестиційного процесу в Україні.

Ключові слова: інвестиційна активність, інвестиційний процес, джерела фінансування інвестиційної діяльності, бюджетно-податкове регулювання.

Постановка проблеми. Інвестиції на сучасному етапі відіграють вирішальну роль у розвитку суб'єктів господарювання, оскільки закладають підґрунтя для довгострокового економічного зростання, сприяють реалізації обраної стратегії. Водночас їх

успіх залежить не лише від внутрішнього інвестиційного механізму підприємства, а й від зовнішнього управління інвестиційною активністю суб'єктів господарювання, що передбачає, насамперед, застосування методів державного регулювання, які, з одного